

Wiesława GIERAŃCZYK

Sytuacja osób młodych w Polsce na tle państw europejskich

Streszczenie. *Artykuł stanowi próbę przedstawienia sytuacji osób młodych, które — na ogół — podejmują w wieku 25—34 lata ważne decyzje życiowe. W tym celu badano uwarunkowania przestrzenne w zakresie tworzenia przez te osoby własnych gospodarstw domowych, uczestnictwa w rynku pracy i dokształcania się. Omówiono zależności pomiędzy tymi zjawiskami. Badanie przeprowadzono dla państw europejskich (ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w Polsce) na podstawie danych za lata 2013 i 2014 uzyskanych z Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia (EU-SILC) oraz Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). W jego wyniku określono grupy państw podobnych pod względem sytuacji życiowej ludzi młodych.*

Słowa kluczowe: gniazdownictwo, bierność społeczna młodzieży, edukacja formalna, edukacja pozaformalna, pracujący, bezrobotny.

„Młodzi ludzie” to pojęcie nieprecyzyjne i zmienne. Tradycyjnie młodość odnoszona była do osób, które nie osiągnęły jeszcze samodzielności życiowej. Kiedyś zwieńczenie tej fazy życia wiązało się z konkretnymi wydarzeniami, takimi jak np. podjęcie pracy, zawarcie małżeństwa, założenie rodziny czy utworzenie samodzielnego gospodarstwa domowego. Dokonywały się one ok. 20 roku życia. Obecnie kryteria oddzielające młodość od dorosłości nie są już tak jasne, i jak dowodzi Szafraniec (2012) — jasne być nie mogą. Wynikają one z zachodzących współcześnie w społeczeństwie zjawisk pluralizacji i hybrydyzacji kategorii wieku, mających swe źródło zarówno w realiach społecznych, gospodarczych, jak i w kulturze. Sprawiają one, że trudno jest określić moment, w którym osoba przestaje być „młoda”, a staje się „dorosła”. Jednocześnie w obecnym gloryfikującym wolność świecie wyjście z fazy młodości (oznaczającej status osoby zależnej, nietraktowanej poważnie, niemogącej zdecydować o sobie) i wejście w dorosłość (oznaczającą status osoby w pełni niezależnej) ma dla ludzi

młodych bardzo duże, subiektywne znaczenie. Związane z dorosłością poczucie niezależności i autonomii pozwala realizować własną koncepcję życia, bez oglądania się na tych, od których się było lub jest zależnym.

Jak wcześniej wspomniano, społeczno-kulturowe uwarunkowania sprawiają, że obecnie młodość wydłuża się na dorosłość. Mimo dorosłego wieku jednak wiele osób ciągle stoi przed perspektywą rozstrzygnięć dotyczących własnego „Ja” i swojej przyszłości. Taka sytuacja dotyczy zwłaszcza studentów ostatnich lat studiów i absolwentów. Dorosłość często wciąga ich w orbitę nierozstrzygalnych problemów, a jednocześnie zmusza do podejmowania wiążących decyzji życiowych związanych z usamodzielnieniem się¹.

Podejmując próbę zdiagnozowania sytuacji młodych osób wchodzących w dorosłość i często doświadczających kryzysu adolescencyjnego (Szafraniec, 2012), przeanalizowano postawy ludzi w wieku 25—34 lata dotyczące wybranych aspektów życia, w tym m.in. tworzenia własnych gospodarstw domowych, uczestnictwa w rynku pracy czy doksztalcania się.

Na podstawie najnowszych danych przeprowadzono analizę dla państw europejskich ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w Polsce.

ŹRÓDŁO DANYCH

W analizie wykorzystano dane publikowane przez Eurostat, stanowiące wyniki Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia (EU-SILC) oraz badania siły roboczej (*Labour Force Survey* — LFS, w Polsce: Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności — BAEL). W rozdziale odnoszącym się do tzw. gniazdownictwa wykorzystano dane pochodzące z badania EU-SILC. Jest to badanie prowadzone co roku, którego podmiotem są gospodarstwa domowe oraz osoby w wieku 16 lat i więcej. Badanie ma charakter panelowy, wylosowaną grupę respondentów poddaje się kilkukrotnej obserwacji, dzięki czemu można przeanalizować zmieniającą się sytuację, postawy, zachowania lub opinie tej grupy. Badanie jest realizowane metodą wywiadu bezpośredniego z wykorzystaniem 2 kwestionariuszy, z których jeden służy do uzyskiwania danych dotyczących gospodarstw domowych, a drugi — danych o osobach indywidualnych.

Celem badania EU-SILC jest uzyskiwanie informacji, które umożliwiają ocenę warunków życia ludności i porównanie ich z sytuacją w innych krajach Unii Europejskiej (UE). Służy temu przyjęta przez Eurostat jednolita metodologia. GUS wdrożył to badanie w 2005 r. Jednostką badania jest gospodarstwo domowe, które tworzą osoby, które są lub nie są spokrewnione, mieszkają razem i wspólnie utrzymują się (gospodarstwo domowe wieloosobowe). Gospodarstwo domowe może również tworzyć jedna osoba, która utrzymuje się samodzielnie, bez względu na to, czy mieszka sama czy z innymi osobami (gospodarstwo domowe jednoosobowe).

Podstawą danych obrazujących bierność społeczną badanej grupy ludności oraz jej aktywność w zakresie edukacji było badanie LFS. Kierowane jest ono

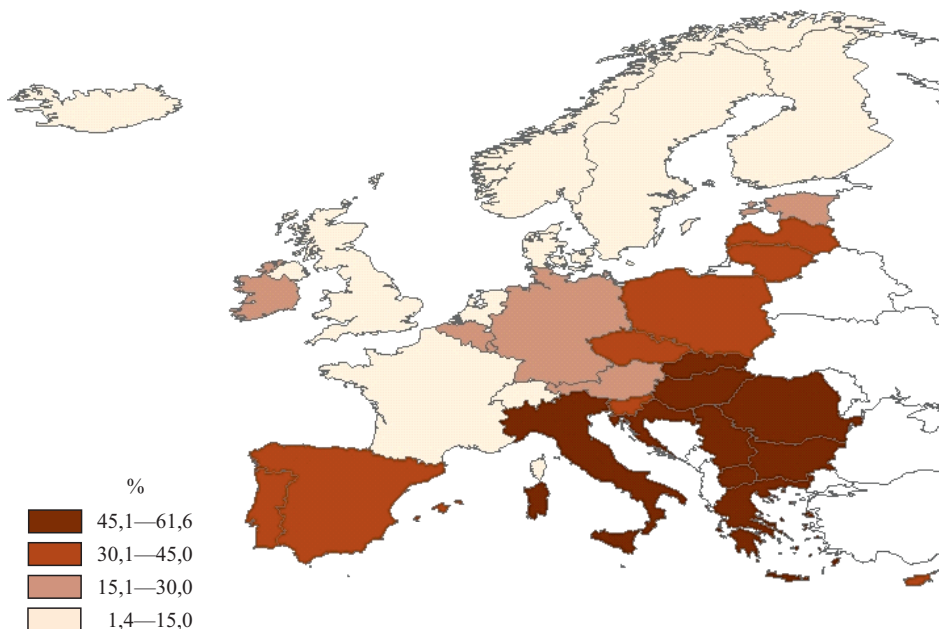
¹ Arnett (1997), s. 3—23; Arnett (2000), s. 469—480; Brzezińska, Kaczan, Piotrowski i Rękosiewicz, (2011), s. 67—107; Robbins i Wilner (2001), s. 4.

do gospodarstw domowych w celu uzyskania informacji na temat rynku pracy i powiązanych z nim zagadnień poprzez serię wywiadów bezpośrednich. LFS przeprowadzane jest w UE i obejmuje wszystkich obywateli żyjących w gospodarstwach prywatnych, przy jednoczesnym wykluczeniu zbiorowych gospodarstw domowych, takich jak np. pensjonaty, akademiki i szpitale. Używane definicje są wspólne dla wszystkich państw członkowskich UE i oparte na zaleceniach Międzynarodowej Organizacji Pracy².

USAMODZIELNIENIE SIĘ OSÓB MŁODYCH

Jedną z miar usamodzielnienia się osób młodych jest skala gniazdownictwa. GUS wskaźnik tego zjawiska definiuje jako udział osób w wieku 25—34 lata, które pozostają w jednym gospodarstwie domowym z przynajmniej jednym z rodziców w ogólnej liczbie osób w tej samej grupie wieku (STRATEG, 2015). W 2013 r. w Polsce taki status wykazywało 43,5% osób w tym wieku. Było to znacznie więcej niż średnio w UE (bo o 14,8 p.proc.), przy czym w innych państwach europejskich skłonność do zamieszkiwania z rodzicami wśród osób w analizowanej grupie wieku była zróżnicowana.

Wykr. 1. WSKAŹNIK GNIAZDOWNICTWA OGÓŁEM W 2013 R.

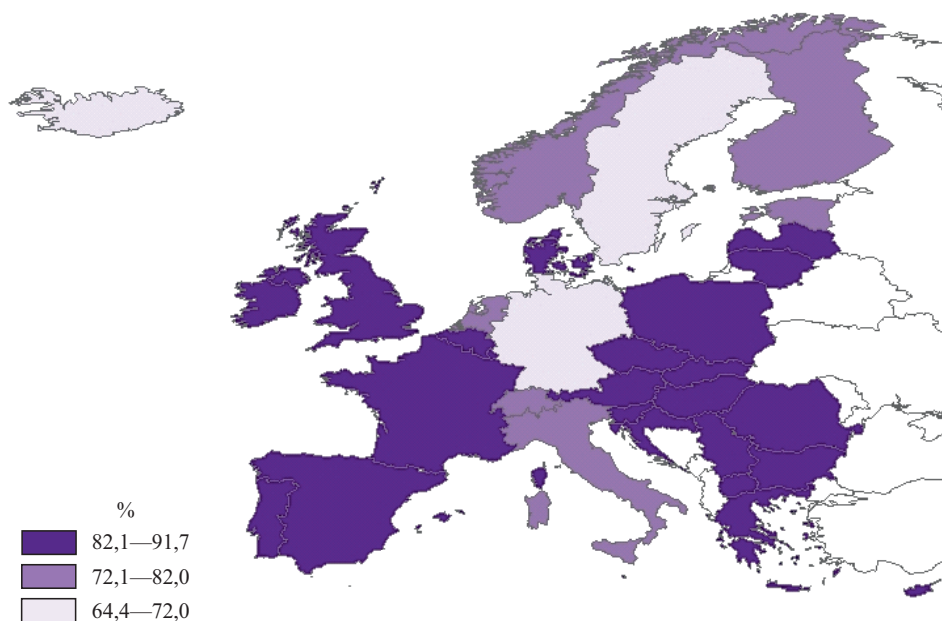

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

² [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Labour_force_survey_\(LFS\)/pl](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Labour_force_survey_(LFS)/pl).

W 2013 r. wskaźnik gniazdownictwa wahał się od 1,4% w Danii do 61,6% w Macedonii. Blisko 60% ludzi w wieku 25—34 lata nie tworzyło samodzielnych gospodarstw domowych także w Chorwacji i Słowacji. Zauważa się przy tym, że rozkład przestrzenny analizowanego zjawiska jest powiązany z położeniem geograficznym krajów. Osoby w wieku 25—34 lata znacznie częściej pozostawały we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami w państwach południowo-wschodniej Europy niż północnej i zachodniej (wykr. 1).

Wykr. 2. AKTYWNI ZAWODOWO WŚRÓD GNIAZDOWNIKÓW W 2013 R.

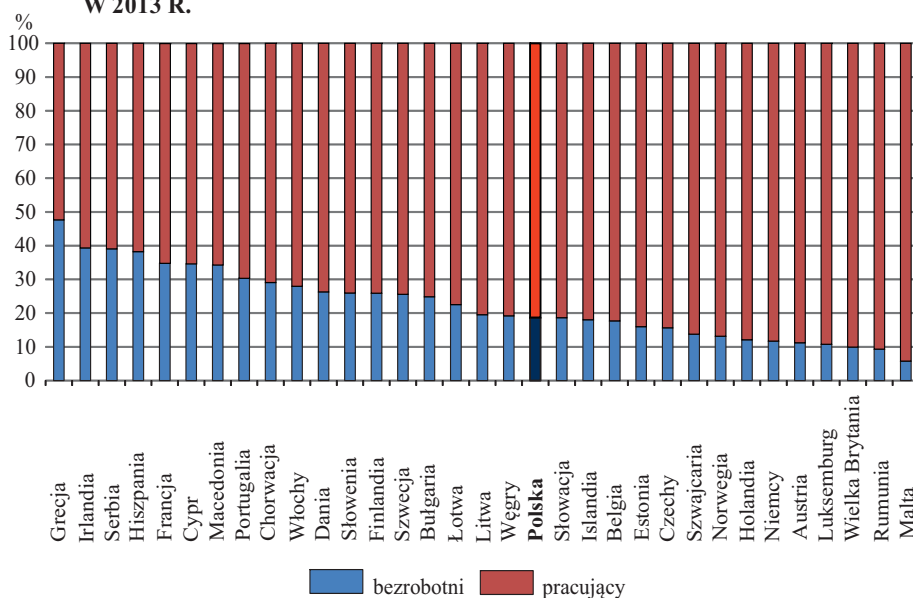

Źródło: jak przy wykr. 1.

W Polsce wśród osób w wieku 25—34 lata tworzących wspólne gospodarstwo domowe z rodzicami przeważali aktywni zawodowo — stanowili 87,7%. W państwach europejskich ten udział wahał się od 64,4% w Islandii do 91,7% w Macedonii i Grecji (wykr. 2). W Polsce, podobnie jak na Węgrzech, Litwie czy Słowacji, pracujący stanowili ok. 4/5 aktywnych zawodowo gniazdowników w analizowanej grupie wiekowej. Skrajnie odmienne struktury siły roboczej tej grupy osób w przyjętych do analizy krajach występowały w Grecji i na Malcie. W Grecji udział pracujących i bezrobotnych był zbliżony, podczas gdy na Malcie na 16 pracujących gniazdowników przypadał 1 bezrobotny (wykr. 3).

Pracujący gniazdownicy w wieku 25—34 lata w analizowanej grupie państw z różnym natężeniem podejmowali zatrudnienie biorąc pod uwagę formę zatrudnienia (na czas nieokreślony i określony) oraz wymiar czasu pracy (pełny i niepełny). Polskę oraz Hiszpanię wyróżniał mniejszy udział pracujących na czas nieokreślony niż na czas określony. W pozostałych państwach sytuacja była odwrotna, przy czym w Portugalii i Grecji w strukturze pracujących gniazdowników zatrudnieni na czas nieokreślony stanowili ok. 57%, a w Wielkiej Brytanii i Rumunii ok. 95%. Pod względem wymiaru czasu pracy w Polsce gniazdownicy pracujący w pełnym jego wymiarze stanowili 93,1%. Podobnie jak w naszym kraju, we wszystkich analizowanych państwach gniazdownicy częściej pracowali w pełnym niż niepełnym wymiarze czasu pracy, ale struktury pracujących pod tym względem różniły się znacząco. Do państw, w których wśród pracujących gniazdowników niemal powszechna była praca w pełnym wymiarze czasu pracy (ok. 98%) należały: Macedonia, Bułgaria, Słowacja i Czechy. Z kolei relatywnie najrzadziej pracujące osoby w wieku 25—34 lata tworzące wspólne gospodarstwo domowe z rodzicami pracowały w pełnym wymiarze czasu pracy w Holandii (60,8%).

Wykr. 3. STRUKTURA AKTYWNYCH ZAWODOWO WŚRÓD GNIAZDOWNIKÓW W 2013 R.

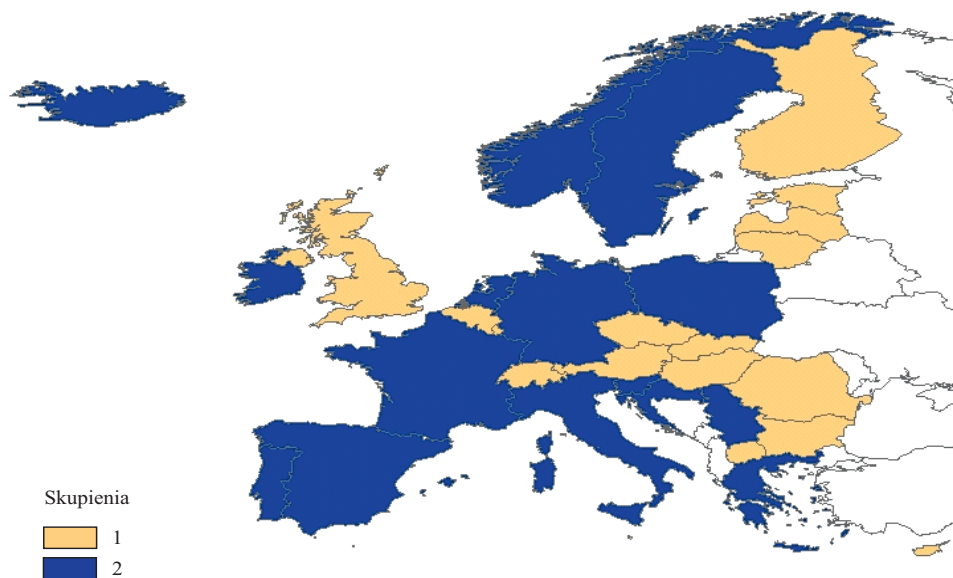

Źródło: jak przy wyk. 1.

Przeprowadzona analiza podobieństwa państw europejskich ze względu na formę zatrudnienia i wymiar czasu pracy gniazdowników z wykorzystaniem

metod aglomeracyjnych³ skłoniła do wydzielenia dwóch skupień państw⁴ (wykr. 4).

**Wykr. 4. SKUPIENIA PAŃSTW EUROPEJSKICH PODOBNYCH
ZE WZGLĘDU NA FORMĘ ZATRUDNIENIA I WYMIAR CZASU PRACY
GNIAZDOWNIKÓW W 2013 R.**

Źródło: jak przy wykr. 1.

**TABL. 1. FORMA ZATRUDNIENIA I WYMIAR CZASU PRACY GNIAZDOWNIKÓW
W SKUPIENIACH PAŃSTW EUROPEJSKICH**

Skupienie	Udział pracujących gniazdowników			
	na czas		w wymiarze	
	nieokreślony	określony	pełnym	niepełnym
1	84,0	16,0	92,5	7,5
2	61,7	38,3	85,1	14,9

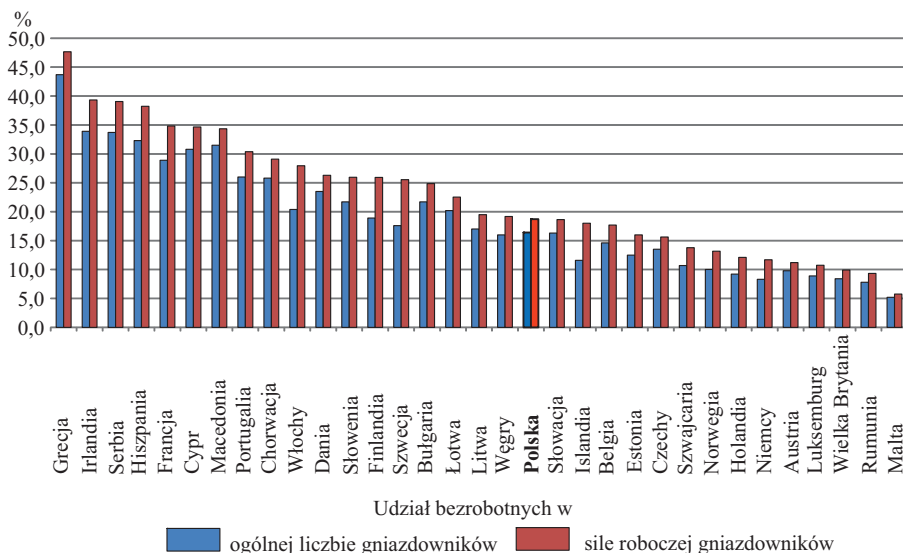
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

³ Metody aglomeracyjne należą do metod hierarchicznych, które polegają na iteracyjnym łączeniu obiektów w coraz to większe lub coraz to mniejsze skupienia poprzez budowanie hierarchii skupień w zależności od odległości między nimi. W przypadku tych procedur postępowanie badawcze opiera się na tworzeniu macierzy podobieństwa klasyfikowanych obiektów, a następnie w kolejnych krokach łączenia ich w skupienia najbardziej do siebie podobne (Everit, Landau, Leese i Stahl, 2011).

⁴ W tym opracowaniu do wyznaczenia skupień państw podobnych do siebie stosowano metodę Warda. Metodę tę różni od pozostałych metod aglomeracji wykorzystanie do oszacowania odległości między skupieniami analizy wariancji. Zmierza ona do minimalizacji sumy kwadratów odchyień dowolnych dwóch skupień, które mogą zostać uformowane na każdym etapie. Odległości między analizowanymi obiektami wyznaczał kwadrat odległości euklidesowej. Analiza przebiegu grupowania na dendrogramie była tu podstawą do wyodrębnienia analizowanych skupień.

Skupienie 2, w którym znalazła się Polska, charakteryzował nieco niższy udział pracujących gniazdowników na czas nieokreślony i w pełnym wymiarze czasu pracy względem średniej we wszystkich analizowanych państwach, a także w odniesieniu do skupienia 1 (tabl. 1). Grupę państw należących do skupienia 1 różnił też ok. dwukrotnie wyższy udział gniazdowników pracujących na czas określony i w niepełnym wymiarze czasu pracy. Jak zaprezentowano na wyk. 4, rozkład podobnych struktur pracujących gniazdowników ze względu na analizowane kryteria wykazywał pewne zależności przestrzenne. Skupienie 2 koncentrowało zasadniczo państwa Europy Północnej i Zachodniej, ale także Polskę, Serbię i Chorwację. Z kolei skupienie 1 łączyło państwa Europy Środkowej i Wschodniej z Finlandią, Belgią i Wielką Brytanią.

Wykr. 5. BEZROBOTNI WŚRÓD GNIAZDOWNIKÓW W 2013 R.

Źródło: jak przy wyk. 1.

W analizowanej grupie państw udział bezrobotnych w zasobach siły roboczej gniazdowników był silnie skorelowany z udziałem bezrobotnych w ogólnej liczbie gniazdowników (wykr. 5). Niezależnie od przyjętego punktu odniesienia relatywnie najrzadziej status bezrobotnego występował wśród gniazdowników na Malcie, podczas gdy w Grecji takie zjawisko było dość powszechne.

Spośród składowych ukazujących aktywność ekonomiczną omawianej tu grupy osób największą zmiennością w analizowanych krajach odznaczał się udział uczących się. Polska, obok Wielkiej Brytanii, Łotwy, Malty i Litwy należała do państw, w których osoby w wieku 25—34 lata tworzące wspólne gospodarstwo domowe z rodzicami bardzo rzadko deklarowały status osoby uczącej

się — były to 2—3 osoby na 100 gniazdowników. Znacząco różniła się pod tym względem sytuacja w Islandii i Niemczech, gdzie niemal co 4 gniazdownik wskazywał, że się uczy.

W analizowanej grupie państw wśród gniazdowników występowała także bierność zawodowa, determinowana innymi powodami niż edukacja. W Polsce, podobnie jak w Holandii czy Francji, taka sytuacja dotyczyła co 10 gniazdownika. Ten rodzaj bierności zawodowej najczęściej występował wśród gniazdowników Finlandii (16,6%), podczas gdy sporadycznie w Danii (0,4%).

**Wykr. 6. SKUPIENIA PAŃSTW EUROPEJSKICH PODOBNYCH
POD WZGLĘDEM WSKAŹNIKA GNIAZDOWNICTWA
ORAZ STRUKTURY AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ
GNIAZDOWNIKÓW W 2013 R.**

Źródło: jak przy wykr. 1.

Analizując podobieństwo państw europejskich pod względem wskaźnika gniazdownictwa oraz struktury aktywności ekonomicznej gniazdowników z wykorzystaniem metod aglomeracyjnych wydzielono 3 skupienia państw. Skupienie 2 obejmujące państwa Europy Południowej wyróżniał najwyższy poziom gniazdownictwa oraz wysoki udział bezrobotnych wśród gniazdowników (tabl. 2). Skupienie 1, które wykazało podobieństwo państw Europy Wschodniej oraz Wielkiej Brytanii, Belgii, Luksemburga i Malty odznaczało się średnio nieco niższym niż w skupieniu 2 wskaźnikiem gniazdownictwa oraz najwyższym udziałem pracujących gniazdowników. Jednocześnie w państwach tego

skupienia średnio najrzadziej wykazywano status osoby uczącej się. Z kolei skupienie 3 łączy państwa Europy Północnej i Zachodniej. Średnio w tej grupie państw gniazdownictwo występowało najrzadziej, jak we wszystkich analizowanych krajach również i w tych należących do skupienia 3 gniazdownicy w większości pracowali. Średnio udział pracujących gniazdowników był zbliżony jak w skupieniu 2 — a znacząco niższy niż w skupieniu 1. Państwa tego skupienia od pozostałych wyróżniał przede wszystkim najwyższy wśród wydzielonych skupień udział uczących się gniazdowników (tabl. 2).

TABL. 2. WSKAŹNIK GNIAZDOWNICTWA I STRUKTURA AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ GNIAZDOWNIKÓW W SKUPIENIACH PAŃSTW

Skupienie	Wskaźnik gniazdownictwa	Struktura aktywnych zawodowo gniazdowników			
		pracujący	uczący się	bezrobotni	pozostali bierni zawodowo
1	34,3	73,3	5,6	12,8	8,2
2	39,0	57,8	8,5	29,5	4,3
3	15,2	59,9	17,4	13,2	9,5

Źródło: jak przy tabl. 1.

Przeprowadzone analizy wskazują, że w Polsce, podobnie jak w pozostałych państwach europejskich, wśród osób w wieku 25—34 lata częściej we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami pozostają mężczyźni. W Europie zjawisko gniazdownictwa mężczyzn jest zróżnicowane terytorialnie i w 2013 r. wahało się od 2,6% w Danii do 87,3% w Macedonii.

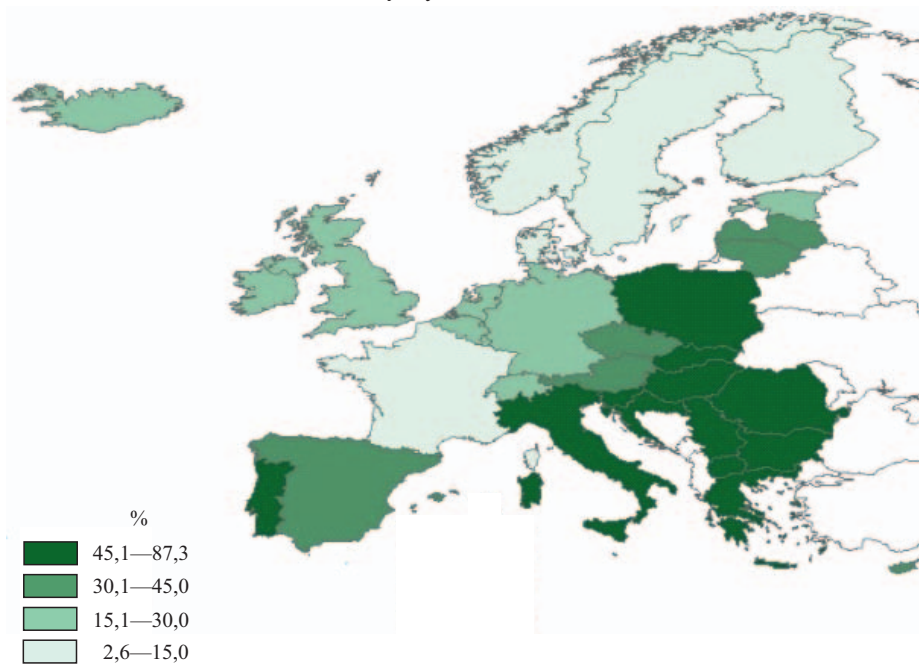
Przedstawiony na wyk. 7 wskaźnik gniazdownictwa wśród mężczyzn pozwala zauważyć, że w 2013 r. natężenie zjawiska było najmniejsze w państwach Europy Północnej i Zachodniej i narastało w kierunku południowo-wschodnim. W Polsce i położonych na południe państwach oraz w państwach wokół Morza Adriatyckiego ponad połowa mężczyzn w wieku 25—34 lata pozostawała we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami.

W przypadku kobiet rozstęp między skrajnymi wartościami wskaźnika gniazdownictwa był znacznie mniejszy niż wśród mężczyzn, wynosił 47,9 p.proc. Niższy był też minimalny poziom zjawiska — w Danii niespełna 0,4% kobiet w wieku 25—34 lata pozostawało we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami. Z kolei geograficzny rozkład natężenia gniazdownictwa kobiet był zbliżony do obserwowanego w przypadku mężczyzn. Więcej młodych kobiet tworzyło gospodarstwo domowe z rodzicami w południowo-wschodniej Europie — najwięcej w Chorwacji i Słowacji (nieco ponad 48%).

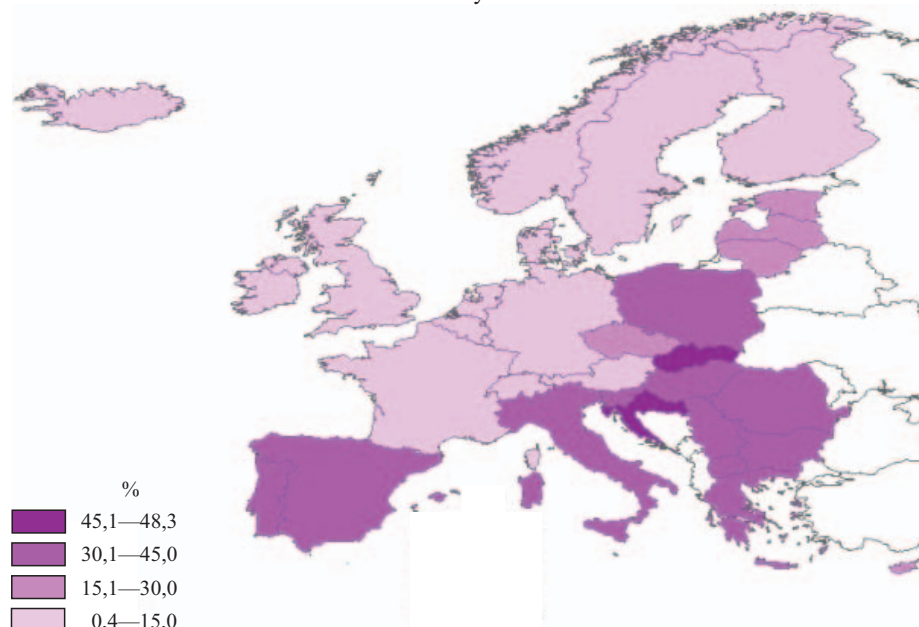
Pomiędzy gniazdownictwem kobiet i mężczyzn w analizowanych państwach zachodziła silna dodatnia zależność korelacyjna ($r=0,94$). Należy podkreślić, że różnice między poziomem gniazdownictwa mężczyzn i kobiet narastały w ujęciu geograficznym, podobnie jak wzrastał wskaźnik gniazdownictwa kobiet i mężczyzn. Najmniejsze były w państwach skandynawskich (ok. 2—3 p.proc), a największa w Macedonii (52,3 p.proc.).

Wykr. 7. WSKAŹNIK GNIAZDOWNICTWA MĘŻCZYŹN I KOBIEC W 2013 R.

Mężczyźni

Kobiety

Źródło: jak przy wykr. 1.

BIERNOŚĆ SPOŁECZNA OSÓB MŁODYCH

Zjawisko aktywności osób młodych na rynku pracy oraz w sferze edukacji należy w ostatnich latach do często poruszanych zagadnień w odniesieniu do tej grupy. Znaczna ich część pozostaje bowiem poza sferą zatrudnienia i sferą edukacji. Skalę zjawiska obrazuje wskaźnik bierności społecznej młodzieży⁵. Odzwierciedla on odsetek osób w wieku 15—34 lata, które nie pracują oraz nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (w badaniu są to osoby nieuczestniczące w żadnej formie edukacji w ciągu 4 tygodni poprzedzających badanie). W danych publikowanych przez Eurostat wskaźnik ten określany jest jako NEET (*not in employment and not in any education and training*). Stanowi on dopełnienie miar obrazujących udział osób młodych w rynku pracy, np. zatrudnienia i bezrobocia, które coraz częściej są niewystarczające do analizy złożonej kondycji przedstawicieli młodego pokolenia. Analiza bierności społecznej tej grupy umożliwia odniesienie skali zjawiska do ogółu osób młodych (również z uwzględnieniem grup wieku), a nie tylko do części aktywnej zawodowo. Jest to o tyle ważne, że tak w skali Europy, jak i świata odsetek młodych osób, które z różnych przyczyn jednocześnie nie uczą się, nie pracują oraz nie przygotowują do zawodu uczestnicząc w różnych formach samokształcenia przestał być marginalny.

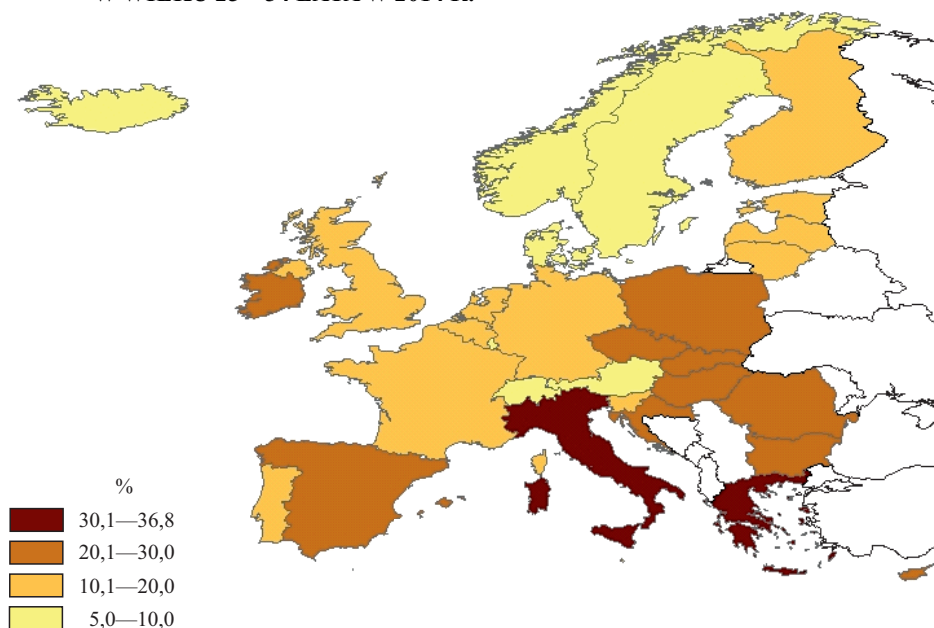
Powstawanie klasy młodzieży biernej społecznie to zjawisko, o którym w Europie mówi się coraz powszechniej. Jest to obecnie jeden z najważniejszych problemów społecznych wymagający interwencji. W grupie młodzieży niepracującej i nieuczestniczącej w kształceniu znajdują się nie tylko osoby młode, które spełniają kryteria osoby bezrobotnej, lecz także osoby kończące edukację, nie szukające pracy, pozostające — czasem z wyboru, a czasem z konieczności — na utrzymaniu rodziców lub angażujące się w działalność nieakceptowaną społecznie (Serafin-Juszczak, 2014).

W 2014 r. analiza zjawiska bierności społecznej wśród młodzieży w państwach europejskich według 5-letnich grup wieku wykazała, że w większości krajów najwyższy poziom wskaźnika bierności społecznej przypadał na osoby w wieku 25—34 lata. W 2014 r. skala omawianego zjawiska średnio w państwach UE i w Polsce była zbliżona. Wskaźnik bierności społecznej młodzieży wynosił odpowiednio 19,0% i 20,4%, przy czym jego zróżnicowanie w krajach europejskich było znaczące. Wskaźnik ten wahał się od 5,0% w Luksemburgu do 36,8% w Grecji.

⁵ Licznik wskaźnika odnosi się do osób, które spełniają dwa warunki: nie pracują (czyli są bezrobotne lub bierne zawodowo) oraz nie uczestniczyły w żadnej formie edukacji w ciągu 4 tygodni poprzedzających badanie. Mianownikiem wskaźnika jest dana grupa wiekowa, której dotyczy wskaźnik, z wyłączeniem osób, które nie udzieliły odpowiedzi na pytania dotyczące uczestnictwa w regularnej edukacji i szkoleniu (STRATEG, 2015).

Geograficzny rozkład wskaźnika bierności społecznej zaprezentowany na wyk. 8 pokazuje, że brak zaangażowania analizowanej grupy ludności zarówno w sferę edukacji i sferę pracy w najmniejszym stopniu występuje w państwach Europy Północnej oraz Szwajcarii i Austrii, a najpowszechniej na południu Europy.

**Wykr. 8. WSKAŹNIK BIERNOŚCI SPOŁECZNEJ W GRUPIE OSÓB
W WIEKU 25—34 LATA W 2014 R.**

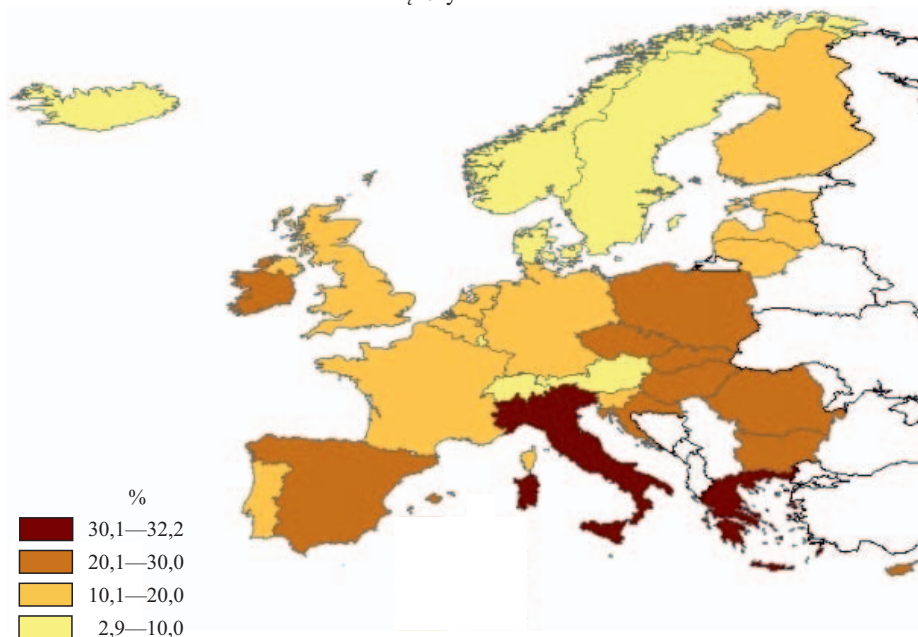

Źródło: jak przy wyk. 1.

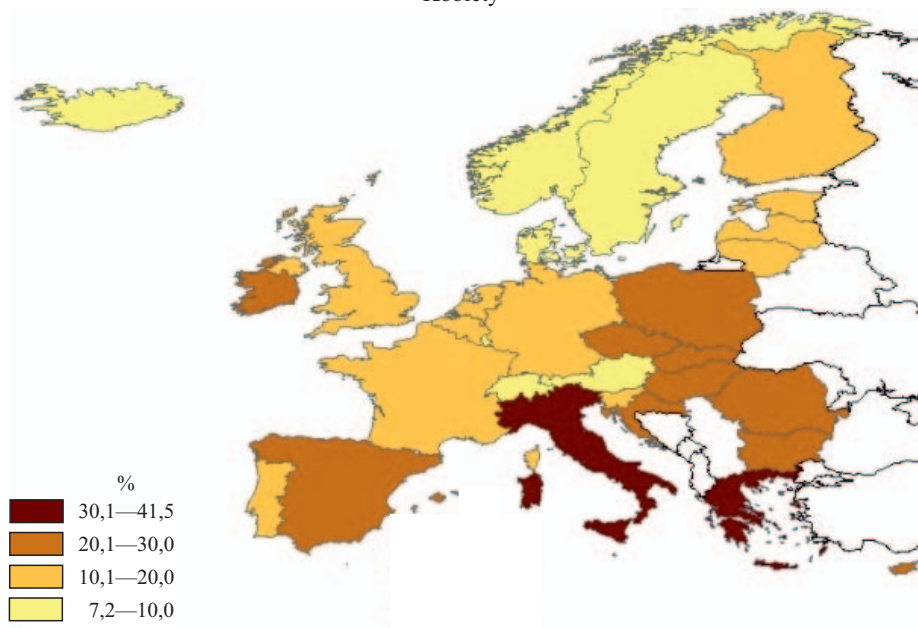
Bierność społeczna młodzieży, jak i gniazdownictwo w ujęciu według płci występowały w analizowanych państwach z różnym natężeniem (wykr. 9), przy czym pomiędzy poziomem wskaźnika bierności społecznej wśród mężczyzn i kobiet zachodziła dość silna dodatnia zależność ($r=0,72$). We wszystkich państwach udział młodych kobiet, które z różnych przyczyn nie uczyły się, nie przygotowywały do zawodu oraz nie pracowały był wyższy niż wśród mężczyzn. Największe różnice w poziomie tego wskaźnika dla kobiet i mężczyzn w wieku 25—34 lata wystąpiły w Czechach (o 26,1 p.proc.), na Słowacji (o 21,7 p.proc.) i na Węgrzech (o 21,1 p.proc.).

**Wykr. 9. WSKAŹNIK BIERNOŚCI SPOŁECZNEJ MEŹCZYŹN I KOBIEŹ
W GRUPIE OSÓB W WIEKU 25—34 LATA W 2014 R.**

Mężczyźni

Kobiety

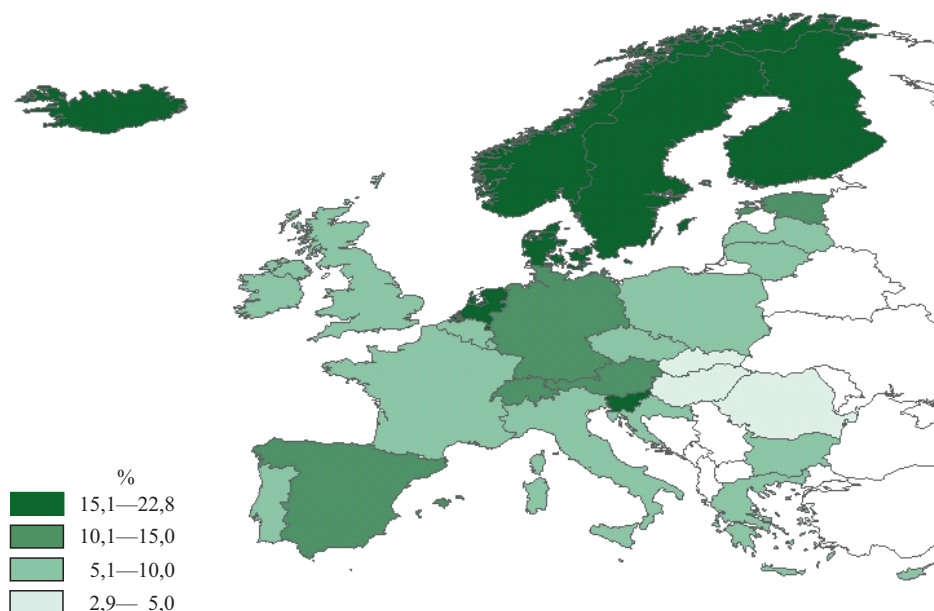
Źródło: jak przy wykr. 1.

EDUKACJA

Dahlman (2004) wskazał wzrost znaczenia edukacji, podnoszenia kwalifikacji siły roboczej oraz nauki przez całe życie jako jeden z siedmiu elementów tzw. rewolucji wiedzy, który ma kluczowe znaczenie dla pozycji jednostek na rynku pracy. Osoby z wyższym wykształceniem i doświadczeniem zawodowym nie tylko otrzymują wyższe wynagrodzenia za pracę, ale także mają większą szansę na zatrudnienie (Czapiński i Panek, 2009; Liwiński i Sztanderska, 2006). Wśród osób młodych bez wykształcenia czy doświadczenia zawodowego obserwuje się wysokie zagrożenie bezrobociem (Kotowska, Sztanderska i Wóycicka, 2007; MPiPS, 2007). Edukacja, w tym edukacja dorosłych, uznawana jest obecnie za jeden z kluczowych czynników wpływających na wzrost gospodarczy oraz rozwój społeczny. Edukacja korzystnie wpływa bowiem na dobrostan ludzi, w szczególności na ich zdrowie i poziom kapitału społecznego (OECD, 2010).

Edukacja dorosłych może być realizowana jako formalna, pozaformalna oraz nieformalna (UE, 2006). Zaangażowanie ludzi w wieku 25—34 lata w edukację zaprezentowano w artykule na podstawie ich uczestnictwa w kształceniu formalnym i pozaformalnym.

Wykr. 10. UDZIAŁ OSÓB W WIEKU 25—34 LATA W KSZTAŁCENIU FORMALNYM W 2014 R.

Źródło: jak przy wykr. 1.

Kształcenie formalne obejmuje naukę w systemie szkolnym i odbywa się zgodnie z zatwierdzonymi programami nauczania. Prowadzone jest przez instytucje szkolne i edukacyjne, publiczne i niepubliczne, uprawnione do nauczania według standardów przyjętych w systemie oświaty i wychowania oraz szkolnictwa wyższego zatwierdzonymi obowiązującymi uregulowaniami prawnymi. Prowadzi to do uzyskania kwalifikacji potwierdzonych świadectwem, zaświadczeniem o ukończeniu szkoły, certyfikatem czy dyplomem.

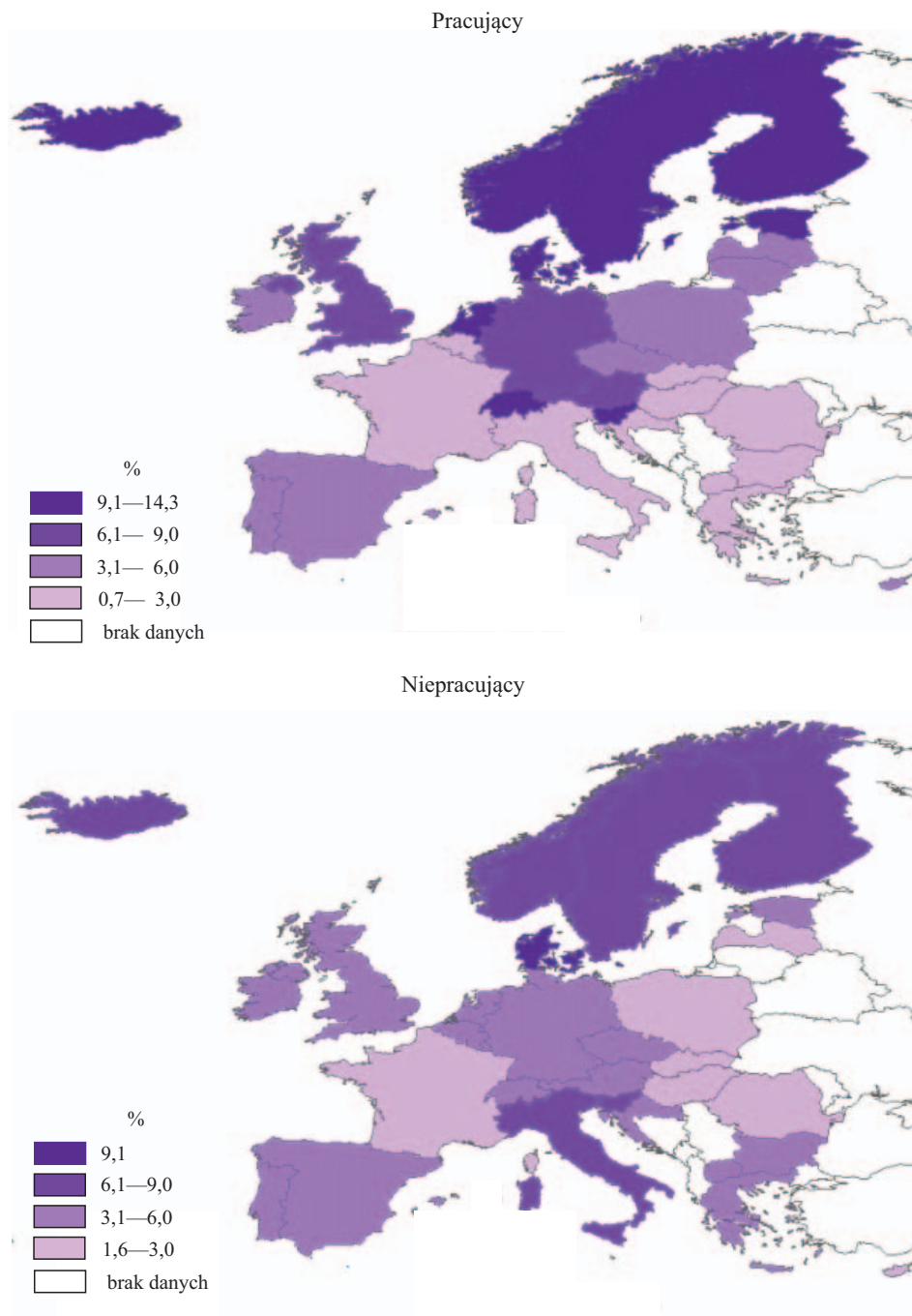
W 2014 r. zaangażowanie w kształcenie formalne wśród osób w wieku 25—34 lata w państwach europejskich było zróżnicowane (wykr. 10). Wahało się od 2,9% w Rumunii do ponad 20% w Finlandii, Danii i Islandii. W Polsce edukację formalną podejmowała średnio co 18 osoba w analizowanej grupie ludzi. Rozkład odsetka młodych ludzi uczestniczących w kształceniu formalnym w państwach europejskich według płci był podobny ($r=0,92$).

Biorąc pod uwagę status na rynku pracy można zauważyć, że w 2014 r. w UE wśród osób w wieku 25—34 lata w edukację formalną średnio zaangażowanych było 5,0% pracujących i 4,4% niepracujących. W państwach europejskich zmienność zjawiska podejmowania edukacji formalnej była większa w grupie pracujących niż niepracujących. Wśród pracujących w wieku 25—34 lata edukację formalną częściej niż w innych regionach Europy podejmowali mieszkańcy Europy Północnej — najczęściej w Islandii (14,3%). Polska należała do grupy państw, w których udział młodych ludzi pracujących i podejmujących naukę w systemie szkolnym był znacznie poniżej średniej w UE (3,7%). W 2014 r. w grupie analizowanych państw najrzadziej kształcili się formalnie pracujący młodzi ludzie w Rumunii (0,7%). Według płci zjawisko w analizowanych państwach kształtowało się bardzo podobnie ($r=0,92$).

Nieco inny był rozkład zaangażowania w kształcenie formalne osób niepracujących w wieku 25—34 lata (wykr. 11). W 2014 r. wzrost tej zmiennej w analizowanej grupie państw wyniósł 7,5 p.proc. i był znacznie mniejszy niż wśród pracujących — 13,6 p.proc. Aktywność w tym zakresie była najmniejsza w państwach będących wschodnią granicą UE oraz we Francji (poniżej 3,0%). Rozkład odsetka młodych ludzi niepracujących i uczestniczących w kształceniu formalnym w państwach europejskich według płci był zasadniczo podobny ($r=0,85$).

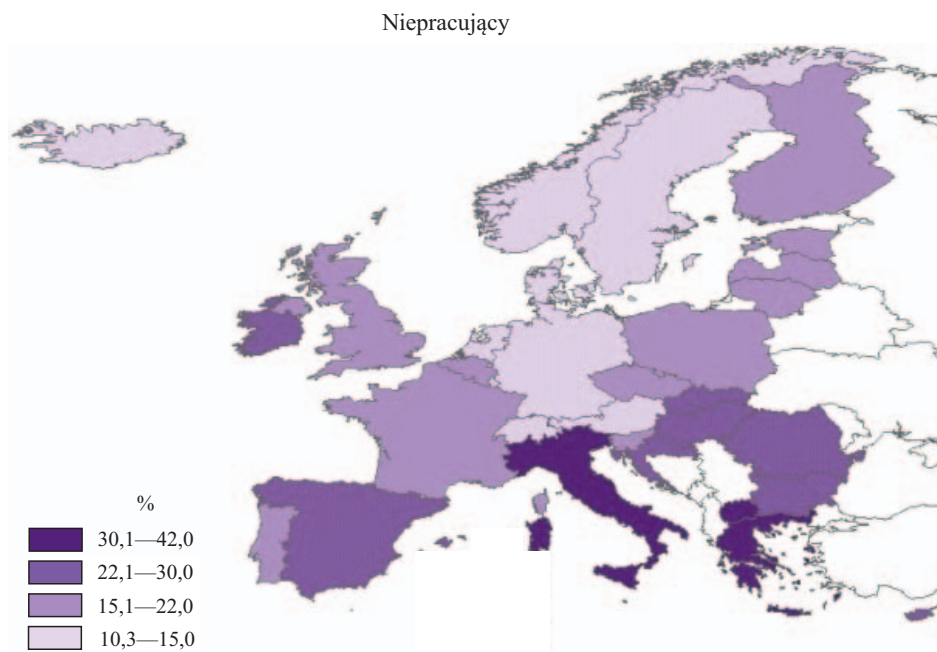
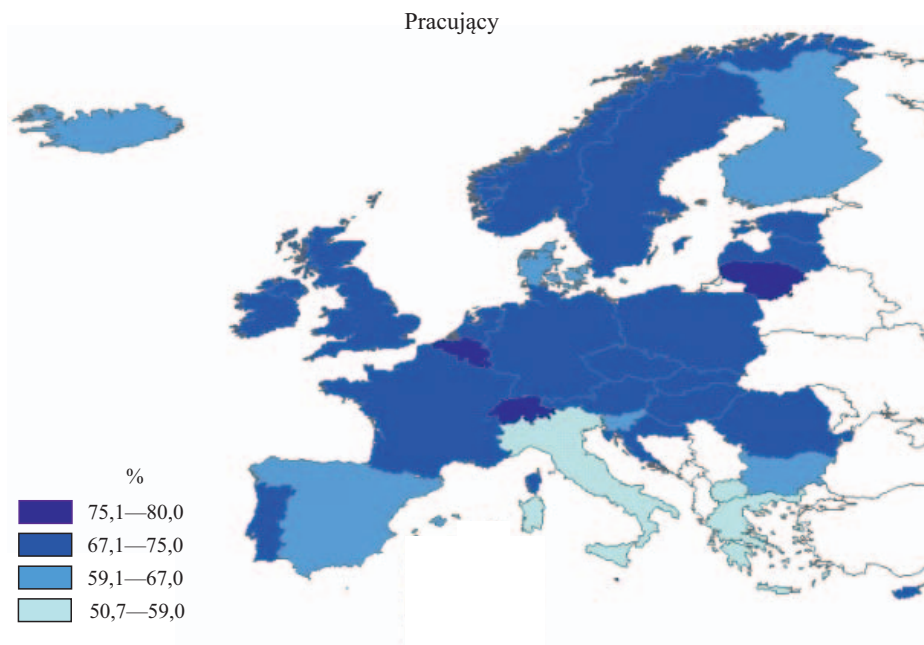
W 2014 r. w państwach europejskich znacznie częściej wśród osób w wieku 25—34 lata wykorzystywana była edukacja pozaformalna — średnio uczestniczyło w niej 90% osób. Kształcenie pozaformalne definiowane jest jako każda zorganizowana i ciągła działalność edukacyjna, która nie odpowiada całkowicie definicji kształcenia formalnego. Kształcenie pozaformalne może zatem odbywać się zarówno w obrębie instytucji edukacyjnych, jak i poza nimi, mogą w nim także uczestniczyć osoby ze wszystkich grup wiekowych. Może ono obejmować programy edukacyjne zwalczające niepiśmienność dorosłych, kształcenie podstawowe dzieci nieuczęszczających do szkoły oraz kształtowanie umiejętności życiowych, zawodowych i kultury ogólnej. Programy kształcenia pozaformalnego mogą mieć różny czas trwania (UE, 2006). W dokumentach UE podkreśla się ważność tej formy kształcenia jako łączącej kształcenie ustawiczne z kształceniem przez całe życie.

**Wykr. 11. UDZIAŁ W KSZTAŁCENIU FORMALNYM PRACUJĄCYCH
I NIEPRACUJĄCYCH OSÓB W WIEKU 25—34 LATA W 2014 R.**

Źródło: jak przy wykr. 1.

Wykr. 12. UDZIAŁ W KSZTAŁCENIU POZAFORMALNYM PRACUJĄCYCH I NIEPRACUJĄCYCH OSÓB W WIEKU 25—34 LATA W 2014 R.

Źródło: jak przy wykr. 1.

Biorąc pod uwagę status na rynku pracy osób w wieku 25—34 lata zauważyć można, że w 2014 r. w państwach europejskich kształcenie pozaformalne było bardziej popularne wśród pracujących (wykr. 12). Udział w nim wykazało od 50,7% w Macedonii do 80,0% osób w Luksemburgu w analizowanej grupie wiekowej. W Polsce aktywność młodych ludzi w tym zakresie wyniosła 73,5% i była o 4,1 p.proc. wyższa niż średnio w UE. Należy jednak zauważyć, że skłonność do edukacji pozaformalnej według płci różniła się znacząco, częściej podejmowali ją mężczyźni niż kobiety. Największa różnica w aktywności pracujących osób w wieku 25—34 lata w zakresie edukacji pozaformalnej wystąpiła w Czechach, gdzie w 2014 r. podjęło ją odpowiednio 85,4% mężczyzn i 58,4% kobiet. Jedynie na Cyprze w omawianej grupie wieku odsetek kształcących się pozaformalnie pracujących kobiet był o 0,8 p.proc. wyższy niż wśród kształcących się pozaformalnie pracujących mężczyzn (odpowiednio 72,3% i 71,5%).

Zainteresowanie edukacją pozaformalną wśród osób niepracujących w wieku 25—34 lata było znacznie mniejsze, wynosiło ok. 20%. Najrzadziej, bo średnio co 9—10 osoba niepracująca z omawianej grupy wieku podejmowała taką aktywność w Szwecji, Luksemburgu, Szwajcarii czy Islandii. Niemal 4-krotnie częściej kształcenie pozaformalne miało natomiast miejsce w Macedonii. W Polsce aktywność w tym zakresie młodych niepracujących osób oscylowała wokół średniej dla UE (ok. 21%). W przypadku osób niepracujących to kobiety częściej uczestniczyły w pozaformalnych formach edukacji. Zależność między udziałem korzystających z edukacji pozaformalnej pracujących i niepracujących mężczyzn w analizowanych państwach była silna, ale jej kierunek ujemny ($r = -0,74$). Dla kobiet zależność ta była jeszcze silniejsza ($r = -0,84$). Wśród niepracujących młodych osób największe różnice w podejmowaniu edukacji pozaformalnej według płci wystąpiły w Czechach. W 2014 r. podjęło ją 7,8% niepracujących mężczyzn w wieku 25—34 lata oraz 34,6% niepracujących kobiet w tym wieku. Na najbardziej zbliżonym poziomie zainteresowanie edukacją pozaformalną niepracujących młodych kobiet i mężczyzn było na Cyprze (odpowiednio 22,7% i 21,4%). W Polsce różnica ta wyniosła 14,6 p.proc. Edukację pozaformalną podjęła niemal co 3 niepracująca kobieta i co 7 niepracujący mężczyzna w wieku 25—34 lata.

Podsumowanie

Artykuł stanowi próbę zarysowania sytuacji osób w wieku 25—34 lata w państwach europejskich, które zwykle w tym wieku podejmują ważne decyzje dotyczące wejścia w dorosłość. Przeprowadzone analizy wskazują, że uwarunkowania w państwach europejskich tworzenia przez młode osoby własnych gospodarstw domowych, uczestnictwa w rynku pracy czy doksztalcenia się są bardzo różne. Zachowania badanej grupy osób determinowane są również położeniem geograficznym. W państwach Europy Północnej i Zachodniej częstotliwość tworzenia przez młode osoby wspólnych gospodarstw domowych z rodzicami jest znacznie rzadsza niż w państwach położonych na południowym wschodzie Europy. Skupiska geograficzne zasadniczo wyłoniły się także podczas diagnozowania aktywno-

ści ekonomicznej takich osób. W większości państw gniazdownicy pracowali, ale państwa Europy Południowej wyróżniał najwyższy poziom gniazdownictwa oraz wysoki udział bezrobotnych wśród tych osób. W państwach Europy Wschodniej oraz Wielkiej Brytanii, Belgii, Luksemburgu i na Malcie nieco niższy poziom gniazdownictwa wiązał się z wysokim udziałem pracujących gniazdowników. Jednocześnie w państwach tego skupienia średnio najrzadziej wykazywali oni status osoby uczącej się. Państwa Europy Północnej i Zachodniej, w których gniazdownictwo występuje najrzadziej, charakteryzował przede wszystkim wysoki udział uczących się gniazdowników. Rozkład zjawiska gniazdownictwa według płci był zasadniczo zbliżony do wartości ogółem, przy czym różnice między poziomem gniazdownictwa mężczyzn i kobiet narastały w układach geograficznych podobnie, jak wzrastał wskaźnik gniazdownictwa kobiet i mężczyzn. Najmniejsze różnice gniazdownictwa kobiet i mężczyzn obserwowano w państwach skandynawskich, a największą w Macedonii.

W relacji z rozkładem gniazdownictwa pozostawał rozkład udziału w badanej grupie młodych osób biernych społecznie, które z różnych przyczyn jednocześnie nie uczyły się, nie przygotowały do zawodu oraz nie pracowały. W najmniejszym stopniu zjawisko to wystąpiło w krajach Europy Północnej oraz Szwajcarii i Austrii, a najpowszechniejsze było na południu Europy.

Niemal odwrotnie przedstawiał się rozkład zaangażowania młodych ludzi w kształcenie formalne. Osoby w wieku 25–34 lata najczęściej podejmowały naukę w systemie szkolnym w państwach skandynawskich, najrzadziej w Rumunii oraz na Węgrzech i Słowacji. Należy przy tym zauważyć, że w zależności od statusu na rynku pracy udział młodych ludzi w kształceniu formalnym rozkładał się różnie. Do państw, w których relatywnie częściej z kształcenia formalnego korzystali pracujący niż niepracujący należały m.in. Malta czy Szwajcaria, przy czym w Szwajcarii różnica między udziałem korzystających z kształcenia formalnego pracujących i niepracujących osób w wieku 25–34 lata była najwyższa. Z kolei przewaga udziału uczących się formalnie wśród niepracujących nad udziałem uczących się formalnie wśród pracujących była najwyższa we Włoszech. Rozkład odsetka młodych ludzi niepracujących i uczestniczących w kształceniu formalnym w państwach europejskich według płci kształtował się podobnie.

Znacznie częściej wykorzystywaną formą doksztalcenia wśród osób w wieku 25–34 lata była edukacja pozaformalna. W 2014 r. średnio uczestniczyło w niej ok. 90% osób w tym wieku zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. Biorąc pod uwagę status na rynku pracy zauważa się, że kształcenie pozaformalne było bardziej popularne wśród pracujących, przy czym skłonność do edukacji pozaformalnej była znacząco różna według płci. Zasadniczo w analizowanej grupie państw omawiane formy edukacji częściej podejmowali mężczyźni niż kobiety.

Postawy młodych ludzi w Polsce były zbieżne z zachowaniami w państwach sąsiadujących. Boni (2013) wysoki wskaźnik gniazdownictwa w naszym kraju postrzegał negatywnie i wiązał z niemożnością znalezienia taniego, dostępnego mieszkania (MPiPS, 2013). Istniejący deficyt mieszkaniowy powoduje bowiem, że powszechne jest w Polsce zjawisko współzamieszkiwania. Wpływa to rów-

niez na opóźnianie wieku usamodzielniania się młodych ludzi (efekt „gniazdownika”) oraz na decyzje dotyczące założenia rodziny i posiadania potomstwa. Boni (2013) wskazywał, że trudności mieszkaniowe prowadzą wśród młodych ludzi do zjawiska, które można określić niepewnością co do chęci posiadania dzieci. Dowodził, że młodzi ludzie nie decydują się na dzieci nie dlatego, że nie chcą ich mieć, ale dlatego, że brakuje im odpowiednich warunków do startu życiowego, połączenia aspiracji zawodowych, życiowych, konsumpcyjnych z aspiracjami o charakterze rodzinnym.

Problematyka pozostawania młodych ludzi w jednym gospodarstwie domowym z przynajmniej jednym rodzicem oraz bierności społecznej młodzieży została ujęta w strategii rozwoju Polski do 2030 r. (MAiC, 2013). Zakłada się w niej znaczne obniżenie wskaźnika gniazdownictwa i wskaźnika bierności społecznej młodzieży. Z przeprowadzonych analiz wynika, że wskaźnik bierności społecznej w Polsce był podobny do średniej w UE — obejmował ok. 1/5 populacji ludzi w wieku 25—34 lata i w zbliżonym stopniu dotyczył mężczyzn i kobiet. W Polsce młodzi ludzie wchodzący w dorosłość relatywnie rzadko podejmowali edukację formalną. W 2014 r. udział młodych ludzi podejmujących naukę w systemie szkolnym zarówno wśród pracujących, jak i niepracujących był znacznie poniżej średniej w UE, natomiast udział w kształceniu pozaformalnym oscylował wokół średniej w UE.

dr Wiesława Gierańczyk — *Urząd Statystyczny w Bydgoszczy*

LITERATURA

- Arnett, J. J. (1997). Young People's Conception of Transition to Adulthood. *Youth & Society*, Vol. 29, No. 1.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, Vol. 55, No. 5. Pobrane z: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>.
- Boni, M. (2013). Wystąpienie Pana dra Michała Boniego Ministra Administracji i Cyfryzacji — w imieniu Prezesa Rady Ministrów, Pana Donalda Tuska. W: Z. Strzelecki (red.), E. Kowalczyk, *Polska w Europie — przyszłość demograficzna II Kongres Demograficzny, 2012*. Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa. Pobrano z: http://stat.gov.pl/eps/rde/xbcr/gus/POZ_Polska_w_Europie.pdf.
- Brzezińska, A.I., Kaczan, R., Piotrowski, K., Rękosiewicz, M. (2011). Odroczone dorosłość: fakt czy artefakt? *Nauka*, nr 4.
- Czapiński, J., Panek, T. (2009). *Diagnoza społeczna 2009 — warunki i jakość życia Polaków*. Rada Monitoringu Społecznego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa.
- Dahlman, C. (2004). *The Challenge of the Knowledge Economy for Countries of Eastern and Central Europe*. World Bank Institute, prezentacja podczas Knowledge Economy Forum: Improving Competitiveness Through a Knowledge Based Economy, Budapest.
- Everit, B.S., Landau, S., Leese, M., Stahl, D. (2011). *Cluster Analysis*. Wiley Series in Probability and Statistics, Wiley 5th Edition, Chichester.
- Kotowska, I.E., Sztanderska, U., Wóycicka, I. (red.) (2007). *Aktywność zawodowa i edukacyjna a obowiązki rodzinne w Polsce — w świetle badań empirycznych*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Liwiński, J., Sztanderska, U. (2006). *Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce*. MPiPS, Warszawa.

- MAiC (2013). *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”*. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa.
- MPiPS (2007). *Zatrudnienie w Polsce 2007*. W: M. Bukowski (red.), *Bezpieczeństwo na elastycznym rynku pracy*. Warszawa.
- MPiPS (2013). *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*. Monitor Polski z dnia 7 sierpnia 2013 r., poz. 640, Warszawa.
- OECD (2010). *Improving Health and Social Cohesion through Education*. Paris.
- Robbins, A., Wilner, A. (2001). *Quartelife Crisis. The Unique Challenges of Life in Your Twenties*. Jeremy P. Tarcher/Penguin.
- Serafin-Juszczak, B. (2014). NEET — nowa kategoria młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Sociologica* 49, Łódź.
- STRATEG (2015). System Monitorowania Rozwoju. Pobrano z: <http://strateg.stat.gov.pl/Home/Strateg> (dostęp: 15.10.2015 r.).
- Szafraniec, K. (2012). Młodość jako wyłaniający się problem i nowa polityczna siła. *Nauka*, nr 1.
- UE (2006). *Klasyfikacja zajęć edukacyjnych*. Biuro Urzędowych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg.

Summary. *The article attempts to present the situation of young people aged 25—34, which — in general — take important life decisions. For this purpose, the author studied spatial conditions for the creation by these people own household as well as participation in the labor market and further training. The relationship between these phenomena is discussed. The study was conducted for the European countries (with particular emphasis on the situation in Poland) based on data for the years 2013 and 2014 from the EU Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) and the Labour Force Survey (LFS). As a result, groups of similar countries have been determined in terms of living conditions of young people.*

Keywords: young adults with parents, social passivity of youth, formal education, non-formal education, working, unemployed.

Резюме. *Статья составляет попытку представления положения молодежи, которая — как правило — в возрасте 25—34 года принимает важные жизненные решения. С этой целью были обследованы пространственные обусловленности в области состваления молодыми людьми собственных домашних хозяйств, участия в рынке труда и повышения своих квалификаций. Была обсуждена взаимозависимость между этими явлениями. Обследование было проведено для европейских стран (с особым учетом ситуации в Польше) на основе данных за 2013 г. и 2014 г. полученных из Европейского обследования доходов и условий жизни (EU-SILC), а также из Обследования экономической активности населения (BAEL). На основе результатов обследований были определены группы стран похожих друг на друга в отношении к жизненному положению молодежи.*

Ключевые слова: гнездавая жизнь, социальная пассивность молодежи, формальное образование, внеформальное образование, работающий, безработный.